

IRKOS TRAGEDIJA

Įbėgusi į kalnelį sodno gale ir pamačius, kad saulė jau tik puse veido težiūri pro savo auksinio rūmo angą, Irka skubiai surinko savo lėles ir nuėjo namo. Ji niekadoms neužsimiršta teleidžiama būti sodne lig saulutei nusileidus. Kartais dar būtų darbo prie namelio arba taip būtų gera dar valandėlę palaigyti su Džimu, bet ką padarysi? Mamytė taip liepia, o mamytės klauso visi mandagūs vaikai. Antra vertus, Irkai malonu daryti ką nors drauge su saulute. Saulutė, prisizaidusi ir prisijuokusi visą dieną padangėse, tuojau pasislėps savo namuose, ir Irka, prisibėgiojusi ištisą dieną sodne ir kieme, taip pat pasislėps savuosiuose. Ji sparčiai sparčiai kilnoja kojytes, nenorėdama pasiduoti saulei pralenkiama. Paskui ją trypsi savo baisiai kreivomis ir trumpomis kojomis Džim, jos širdingiausias prietelis ir vienintelis draugas – juodas kaip aksomas taksas ilgu, melancholingu veidu ir ausimis lig žemės. Irka pagautomis akimis žiūri į saulutės namą. Ak, jos gražumas! Visas auksinis auksitelaitis, o stogas rausvas kaip rožių žiedai, o langai violetiniai lyg žibutės. Prieš namą vartai įvairiaspalviai, spinduliuota karūna papuošti. Šviesu, linksma turi būti tame name. O Irkos namai štai tokie niūrūs ir tamsūs, ir tušti... mamytės nėra, tad pryšakinės durys užrakintos, ir Irka gauna eiti aplinkui. Pro virtuvę bruzda Liudvė, su kuria Irka turi didelio noro pasikalbėti, o Džim tuo tarpu pašmirinėti po slaptینگus virtuvės kampus. Bet Liudvei reikia eiti į ledinę, į malkinę, į dešimtį kitų vietų, tad Irkai nieko daugiau nebelieka, tik eiti toliau. Ji eina per visą eilę didelių, tuščių, apmirusių kambarių, kuriuose brėkis¹, išlindęs jau iš kampų, slenka į vidurį. Mergelės žingsnelių aidas lekia iš vieno kambario į kitą, žadindamas miegančius baldus. Jie bunda, purtos ir tiesias, tikėdamies su džiaugsminga viltim tuojau ką nors ant jų atsisėsiant, į juos atsiremsiant, šiltą, gyvą ranką ant jų padėsiant, maloniai jais pasigrožėsiant, laukdamies tuojau išgirsią linksmą pašnekesį ir juoką. Bet aidas akimirksniu tilsta – ir jie vėl sukniubę nerias į savo miegą. Tik valgomajame budriai tikčioja laikrodįs, o kažkur kitame užklydęs uodas dainuoja savo aukštu diskantu.

Įėjus į erdvų vaikų kambarį su viena tiktai našlaitiškai baltuojančia lovele, Irka tuojau imasi darbo. Reikia kuo greičiausiai guldyti lėles, nes vaikams nesveika gulti vėlai. Pataisius joms lovas, ji klupdo jas poteriauti. Nors jai mamytė niekadoms neliepia melstis, ji dėlto žino, kad taip reikia, ir jos lėlės meldžias kiekvieną vakarą. Pati atsiklaupus greta, ji balsu kalba maldos žodžius: „Tėve mūsų, kursai esi danguje... ir duok mums duonos... ir atleisk mūsų kaltes. Amen“.

Irka žino, kad ten yra dar daugiau žodžių, bet niekaip jų neatsimena. Liudvė dabar vis neturi laiko ją pamokyti, o mamytė, jos prašoma, sako, kad kaip ji užaugsianti ir norėsianti melstis, tai ir išmoksianti. Bet kad ji dabar nori, kaip kiti vaikai kad daro.

Tuo tarpu visai subrėško, ir kelios žvaigždutės žvilgterėjo pro langą. Irka skubiai klosto lėles ir, paėmusi Džimą, kurs jau buvo nesnaudžiąs savo pintinėje, kelia jį ant lango, o paskui pati įsilipusi sėdas greta jo.

Į padanges jau išbėgo gerokas žvaigždžių būrelis, ir priešais langą, virš seno maumedžio, jau uoliai mirkčioja Irkai jos mylimiausiaji žvaigždutė. Mylimiausia dėl to, kad visados žiūri į pat Irkos langą ir kad taip linksmi linksmi kinknoja jai auksinę galvelę. Bet Irka myli ir kitas – visas visas – nuo tol laiko, kaip išgirdo nuo Liudvės, kad žvaigždelės – tai mirusieji ir nuėjusieji į dangų vaikai. Jiems ten labai labai gera. Dievulis yra jų tėvelis, o Dievulio motina – jų mamytė. Ir jie visados yra drauge – ne taip, kaip Irkos tėveliai. Ji čia su mamyte, o tėvelis toli toli Kaune. Kai jie visi buvo drauge, buvo taip linksma. Paskui ji ir mamytė atvažiavo čia. Buvo žiema, šalta. Paskui Kalėdos. Irkai mamytė parėdė eglėlę, bet buvo nelabai linksma, nes tėvelio nebuvo. Paskui tėvelis parašė pasiilgęs Irkos, ir ji važiavo į Kauną su tetule Brone. Su tėveliu matė kinematografe liūtą ir dramblių, gėrė tokio saldaus šokolado cukrainėje. Paskui tėvelis vėl atvažiavo ir atvežė Džimą...

¹ Brėkis – prieblanda.

Dabar nebeatvažiuoja ir nebeatvažiuoja... Ir nei Dievulis, nei Dievulio mamytė niekad nesivažinėja su visokiais reikalais – Dievulis turi daug angelų ir siuntinėja juos, kur reikia. O Irkos mamytė vis tai šen, tai ten ir bevažiuojanti. Dabar mat tokie sunkūs laikai, reikia visiems patiems darbuotis – nebėra ką siuntinėti. Ir tie žmonės taip baisiai vagia, reikia pačiai mamytei vis saugoti ir prižiūrėti. O danguje tikriausiai niekas nevagia. Į dangų tas teeina, kas neturi nuodėmės, sako Liudvė. O vogti – nuodėmė. Irka žino: ko mamytė neleidžia daryti, tai yra nuodėmė. Danguje yra tie vaikai, kurie klausė mamytės; jie visi ten labai mandagūs ir geri. Ir kaip toms žvaigždutėms linksma danguje – jų tiek daug, tiek daug! Kad kartais išbėgs viso pažaisti į dangaus pievą, tiek jų yra, kiek gėlių toje pievoje pas malūną. Net mamytė sakosi negalinti jų suskaityti. Nebent tėvelis... Kai tėvelis atvažiuos, ji paklaus... Ak, kuomet atvažiuos tėvelis! Jau taip seniai seniai yra buvęs – kai atvežė Džimą – tuomet dar buvo pavasaris, ir juodu ėjo žibučių į mišką, o dabar jau ir obuoliai prinokę, jau ruduo. Koks tėvelis geras, kad jai atvežė Džimą! Ji taip labai myli savo tėvelį. Ji prašė, kad jis nebevažiuotų į tą Kauną, kad čia drauge gyventų. Bet tėvelis sako: „Negalima, Irka, reikalai taip liepia, nieko nepadarysi“. Fe! bjaurūs, bjaurūs tie reikalai! Irka jų nekenčia.

– Juk pas jus, danguje, nėra reikalų? – klausia ji žvaigždelių.

Žvaigždėlės šypso, krato galveles ir, aukso akelėmis mirkčiodamos, kugžda:

– Nėra, Irka, nėra!

Irka, sunkiai atsiduksėjusi, lenkias prie Džimo.

– Ar matai, Džim, danguje nėra reikalų. Laimingos žvaigždutės!

Bet Džim nieko nebegirdi. Negalėdamas lydėti savo ponios į svajonių karalystę, jis nuvyko kitur – į sapnų šalį ir saldžiai miega, padėjęs ant Irkos kelių savo smailų snukutį. Tad Irka, nenorėdama vyti savo favorito iš to laimingojo krašto, švelnitelaičiai glosto jį savo mažute rankele ir vėl, atsikreipus į žvaigždes, tęsia toliau savo pasakojimus.

Dabar, mamytei su reikalais išvažiavus, jai nebėra taip ilgu, nes ji kiaurą dieną žaidžia su Džimu, o vakare kalbasi su jomis. Tik kai lytus lyja ir Dievulio mamytė neišleidžia žvaigždučių pabėgioti, – tai jai taip ilgu ilgu.

Irka merkia akis ir žiūri į savo mylimiausiąją žvaigždutę. Ir mato ilgus auksinius siūlus bedrykstant nuo žvaigždutės lig savęs pačios. Ir rodos Irkai, kad žvaigždutė tiesia jai rankeles ir meiliai ją glamonėja. Paskui taip pat ji žiūri į antrą, į trečią – ir visos ją taip myluoja ir šypso, ir kugžda. O! nulėkė viena žvaigždėlė žemėn... o, ir antra! Kai žemėje kokiam vaikui labai ilgu, ir jis neturi su kuo žaisti, ir sėdi vienui vienas kambaryje, tai Dievulis leidžia kokią nors gailęstingą žvaigždę lėkti pas jį pažaisti. Ar neatlėks kuomet nors ir pas Irką? Juk ir ji tokia vienui viena. Tiesa, ji turi Džimą, be kad jis nieko nemoka kalbėti – nė vieno žodelio, o su žvaigždžių vaiku ji šnekėtų daug daug apie viską...

Už lango sudundėjo, ir Irka, nebepaisydama, kad toks ūmus sujudinimas gali pakenkti Džimo sveikatai, akimirksniu nušoko nuo lango, nukėlė favoritą ir, šaukdama: „Mamytė parvažiavo!“, lyg kamuolėlis nuriedėjo per tamsius kambarius į priemenę. Atrakino duris ir puolė įeinančiai motinai į glėbį. Pasiilgusi bučiavo jai rankas, kabinos ant kaklo, glaudės.

– Irka, meldžiamoji, ne taip smarkiai, – juokės motina. – Leisk nusivilkti.

– Kad Irka taip be galo pasiilgo mamytės.

– Ką gi beveikia mano dukra? Ar sveika, ar linksma?

– Labai labai linksma, nes mamytė parvažiavo. Aš, mamyte, ir šiandien parlėkiau namo kartu su saulute – ji į savo, aš į savo. Juk Irka mandagi, mamyte? O ar tavo reikalai buvo šiandien mandagūs?

– Ak, Irka, jie niekuomet nėra mandagūs. Vis tik įžūlūs ir nepaklusnūs.

Tad Irka ėmė guosti motiną, kad, kai ji užaugianti, padėsianti suvaldyti visus tuos nemandagiuosius reikalus. Paskui pasakojo, ką daręs šiandien Džinai, koks jis esąs protingas ir mandagus. Čiulbėjo lyg paukštelis, ir jos raudonos lyg rožės pumpuras lūpelės nesičiaupė nė sekundei. Bet netrukus motina pertraukė ją.

– Visa tai labai puiku, Irka, bet dabar valgyk greičiau vakarienę, o paskui – gulti. Žinai, kad vaikams jau seniai laikas.

Irkos linksmos lūpelių vyšnelės ūmai ištįso žemyn.

– Mamyte, aš dar norėčiau pasikalbėti! Aš dar turiu tiek daug papasakoti!

– Jau daug papasakojai, o kas liko, pasakysi rytoj. Rytoj niekur nevažiuosiu.

Irkos tamsiose, aksominėse, panašiose į našlelių gėles akyse žybtelėjo ašaros. Bet kadangi mamytė verksmo nemėgo, tai jos neišriedėjo ant skruostelių.

Šį kartą gal ji ir nebūtų jų pastebėjusi, nes kaip tik atsidėjusi kalbėjo su šeimininke, liepdama jai tuojau pateikti skanios vakarienės. Bematant atvykęs ponas Gurskis, važinėjęs jos reikalais į apskritį.

– Su ponu Gurskiu tu dar ilgai ilgai kalbėsi, mamyte? – tarė Irka neva klausdama, neva teigdama. – O man reik eiti gulti.

– Kas tai per klausimas, Irka! Žinoma, kalbėsiu. Užaugsi, ir tu galėsi kalbėtis nors lig vidurnakčio.

Valandėlę Irka tylėjo, gerdama arbatą.

– Mamyte, kuomet atvažiuos tėvelis?

– Nežinau.

– Taip seniai, taip seniai bebuvo! Gal koks šimtas metų. Turbūt reikalai neleidžia, mamyte?

– Gal reikalai...

– Mamyte, juk žvaigždutės turi sparnelius – tokius mažyčius, aukso plunksnelių? Juk kitaip kaipgi jos galėtų taip lakioti?

– Ak, Irka, kokias tu pasakas plepi! Vis tai Liudvės mokslas. Palauk, žiemai būtinai paieškosiu tau mokytojos. Imsies mokytis ir sužinosi, ar žvaigždėms yra sparnai, ar ne.

Irkos galvelėje užė dar visas spiečius minčių ir klausimų, bet nė viens jų negavo iš ten išlėkti, nes motina, greituoju mažumą užkandus, nuėjo į savo kambarį. Irka, viena pasilikusi, greit pabaigė vakarienę ir tuojau nuėjo gulti. Įėjus motiną pasakyti labanaktis, rado ją besivelkančią gražų baltą rūbą. Irkai jis labai tiko, nes pro ažūrinius įsiuvius taip gražiai giedravo mamytės rankos ir su juo mamytė panėšėjo į baltą rožę.

– Ponas Gurskis nevalgys nė skanios vakarienės, tik vis žiūrės į tave, mamyte, – tarė ji rimtai, apžiūrėjęs motiną.

– Ak, kaip tu daug šneki, tarškute! Eik greičiau gulti.

– O kai aš užaugsiu, taip pat pasisiūdinsiu tokį rūbą su įsiuviais ir kalbėsiuos su svečiais ilgai ilgai ilgai.

Pasklido dundėjimas, ir ponija Sofija skubiai ėmė baigti savo tualetą. O Irka nepuolė smarkiai jai ant kaklo labai nakčiai, kaip gebėdavo, tik pabučiavo ranką ir, paėmus žvakę, nuėjo į savo kambarį.

Čia, kaip visados, pirmų pirmiausia nusiuntė pro langą labą naktį žvaigždelėms, paskui pažiūrėjo, ar ramiai miega lėlės, pagalios pabučiavo į snukutį Džimą. Bet viskas buvo ne taip malonu, kaip visados. Irka juto, kad kažkas graužia ją krūtinėje, ir jai buvo skaudu.

Mamytė tikriausiai neateis sušukuoti jai galvelės nakčiai, nes beveik niekados neateina, viešint ponui Gurskiui. Nė Liudvė neateis, nes turi paduoti vakarienę. O Irka pati dar nemoka šukuotis... Et, dėl galvelės tai niekis, bet vienai taip liūdna.

O gal šįvakar kaip tik mamytė ims ir ateis. Tik vienai vienai minutėlei. Tegu ponas Gurskis skaniai valgo sau vakarienę per tą minutėlę, o mamytė bematant ir pareity...

Negera mamytė, negera, – skamba giliai giliai Irkos sieloje. – Kad tas ponas Gurskis nebūtų atvažiavęs, ateitų. Kam jis atvažiuoja? Mamytė sako, kad jis geras ir padedąs tvarkyti reikalus, bet Irka jo nemyli, nemyli ir nemyli.

Įlindusi į lovelę, Irka atsiklaupė ir ėmė melstis.

– Tėve mūsų, kursai esi danguje...

Bet tolimesni žodžiai kažkodėl šį kartą niekaip nesinėrė iš atminties. Tik iš sopamos širdelės gilumos išsiveržė karštas meldimas:

– Dievuli, duok, kad visi tie bjaurūs reikalai galą gautų ir kad ponas Gurskis negreit vėl atvažiuotų, ir kad tėvelis greit atvažiuotų. Žvaigždutės, paprašykite! Amen.

Bet, įsigūžinus į minkštą antklodę, Irkai vėl rados linksma. Ji ėmė mąstyti, kaip bus gera, kad žiemą atvažiuos mokytoja, ir ji pradės mokytis, ir išmoks rašyti, ir rašys laiškus tėveliui. Rašinės kasdien, ir tėvelis jai atsakinės. Ji seniai jau nori mokytis, bet mamytė vis užsiėmusi tais reikalais ir sako, kad ji dar suspėsianti.

Paskui atsiminė, kad mamytė sakė rytoj niekur nevažiuosianti. Ji paprašys, kad eitų su ja į mišką. Ir Irkos širdelė patvino tokiu džiaugsmu, kad jame paskendo visi jo vargai ir skausmai. Ji užmigo linksmi bešypsodama.

Ryto metą Irka, pavalgiusi pusryčius, nubėgo su Džimu į savo namelį sodne. Lauke buvo taip gražu, saulėta ir šilta, kad nė mąstyti nenorėjai apie kambarį. Irka betgi, pažaidusi kurį laiką, nubėgo namo, spėdama mamytę jau būsiant pabudusią ir skubėdama jai pasakyti laba diena. Kambariuose sutiko Liudvę, kaip tik benešančią pusryčius poniai į lovą, tad, žinodama motiną jau nebemiegant, šokte įsoko į jos kambarį, lyg jauna įsilaigiusi ožkelė, ir, smarkiai nubučiaavusi tebegulinčią lovoje mamytę, ėmė skambėti kaip sidabrinis varpelis.

– Mamyte, aš taip norėčiau šiandien eiti į mišką su tavim! Tokia graži diena. Ar eisi, mamyte?

– Gerai. Tuojau po pietų. Pasiimsime pintinėles, gal rasime grybų.

Irkos akys sužibo neapsakoma laime.

– Mamyte, Džim ir aš! Ak, kaip bus linksma!

Valandėlę patylėjusi, paklausė nedrąsiai:

– Mamyte, o ar ponas Gurskis šiandien neatvažiuos?

– Kodėl klausi? Turbūt ne.

– Turbūt ne. Juk vakar buvo... Ar ir šiandien vėl?

– Gražu, Irka! Jei myli mamytę, tai turi džiaugtis, ponui Gurskiui atvažiauvus. Jis toks geras mamytei, – tiek man padeda. Ir tau geras. Ar seniai džiaugeis jo skaniais saldinais?

– Et, jau seniai jų nebėra! Ir nebenoriu daugiau. Nes kai jis atvažiuoja, mamytė manęs nebemyli. Aš noriu, kad atvažiuotų tėvelis.

– Niekus plepi, Irka. Vaikų noro niekas neklauso. Kaip mamytė nori, taip ir turi būti. Jei taip vis imsi reikšti savo norus, tai iš tikro tuomet tavęs nebemylėsiu.

Irka prižadėjo būti labai mandagi ir nuvedė motiną pas savo namelį parodyti naujų įrengimų ir naktį jos darželyje pražydusių gėlių. Paskui mamytė nuėjo namo, o Irka, pasilikusi sodne, ėmė dirbti iš smilčių darželį prieš savo namelį ir kaišyti jį gėlėmis. Iš pradžios viskas ėjo puikiausiai, bet paskui Džim irgi prasimanė žaidimą: ėmė traukioti iš darželio savo ponios įdaigstytas gėles. Ponia barė jį ir norėjo jas išrauti jam iš snukučio. Jis bėgo nuo jos, ji vijos – ir buvo gainiojimos, linksmybės ir džiaugsmo be galo, be krašto. Irkos juokas ir Džimo lojimas skardeno visą sodną. Taip nardės juodu saulėje lyg žuvys vandenyje, kol Liudvė atėjusi pašaukė Irką pietų.

– Ar Irka žino, kad yra svečių? – tarė Liudvė. – Ką tik atvažiauo ponas Gurskis.

Irka nežinojo. Ūmai jos linksmumas užgeso lyg užpūsta žvakė.

„Gal mamytė neis dabar į mišką“, – dingtelėjo jai į galvą.

Ponia Sofija ir ponas Gurskis sėdėjo jau už stalo valgomajame. Padavus svečiui rankelę ir klupterėjus, Irka atsisėdo savo kėdelėje.

– Ką gi beveikia panelė Irena ir jo malonybė Džim? – paklausė ponas Gurskis, kreipdamasis į Irką.

– Aš nesu jokia panelė Irena. Aš esu sau Irka, ir gana, – atsakė Irka kažkokiu šauniu balsu.

Ponas Gurskis nusijuokė.

– Originali moteriškė užaugo tamstos duktė, ponija Sofija. Užuoat džiaugusis panele vadinama, kaip suaugusi, ji užsigauna.

– Mano duktė pradeda truputį kaprizytis, – tarė ponija Sofija, šauniai pažvelgus į Irką.

Irka nieko jau nebeatsakė per visus pietus. Pavalgiusi ir priėjusi prie motinos padėkoti, ji paklausė:

– Mamyte, ar eisim į mišką, kaip prižadėjai?

– Tai pareina nuo svečio. Paprašyk mandagiai poną Tada, gal sutiks. Eitumėm visi drauge.

– Tegu Irka gražiai mane paprašo, tai gal ir eisiu, – tarė ponas Gurskis.

Visi drauge – tai mažas džiaugsmas Irkai. Kai eis ponas Gurskis, mamytė su ja nei kalbės, nei ką pasakos, tik vis su ponu Gurskiu. Todėl, neatsakydama svečiui, ji tarė motinai:

– Mamyte, mudvi palauksim, kol svečias išvažiuos, o paskui eisim.

– Esi be galo vaišinga ir labai mandagi, Irka, – tarė paraudusi ponija Sofija. – Man labai skaudu turėti tokią dukrelę.

Irka stovėjo nuleidus akis ir nervingai suko aplink pirštelį savo mėlynos priejuostėlės galą.

– O kas bus, Irka, jei aš išvažiuodamas vešiuos kartu ir tavo mamytę? Ką?

Irka pakėlė dideles, tamsias akis, kuriose dabar lyg rasos lašai našlėlėse žibėjo ašaros ir iš kurių žiūrėjo skausmas, ir žvilgterėjo į poną Girskį.

– Tamsta neturi teisės... Tamsta – ne tėvelis...

– O-o, ponija Sofija! Dukrelė ne juokais ima tamstą tironizuoti. Atsargiai! Ne veltui taip panaši į tėvą. Aš nuo savęs patarčiau tą špacierį² į mišką atidėti kitam kartui, o šiandien, naudojantis liuosu laiku, važiuoti apžiūrėti tų ažuolų, kuriuos tamsta nori parduoti.

– Jei tik tamsta netingi, tai, žinoma, karštai aprobuoju tą projektą ir tuojau liepiu kinkyti arklį.

Tuo tarpu rasos karolėliai taip padidėjo, kad ėmė tekėti nuo našlėlių ant Irkos skruostų. Ji išbėgo iš valgomojo ir, atsisėdus ant žemos kėdelės savo kambario kertelėje, ėmė tyliai verkti, prispaudus rankeles prie kaktos lyg desperacijos³ paimtas žmogus.

Mamytė neis į mišką. O juk prižadėjo... Išvažiuos su ponu Gurskiu ir kažin kuomet sugrįš... Bjaurus tas ponas Gurskis, bjaurų bjauriausias... Kaip tas piktasis žąsinas, kurio Irka taip bijo. Ir vakar buvo, ir šiandien, ir rytoj, ir dar rytoj, ir dar... ir visados visados... O Irka vis viena – tik su Džimu...

Tarsi atspėjęs savo mažąją poniją mąstant apie jį šią valandą ir nusijausdamas esąs vienintelė jos paguodėlė, Džim priėjęs baksterėjo ją savo smailiu snukeliu. Tai taip sugraudino Irką, kad, paėmus prietelį ant keliu, prigludė prie jos ištikimos galvos savo veidelį ir ėmė kukčioti dar stipriau. Džim žiūrėjo į ją rimtomis, palankiomis akimis ir rodė savo šunišką užuojautą, kartkartėmis laižydamas jos šlapią skruostelį.

Valandėlę paverkus, Irkos galvelėje ėmė švytuoti linksmesnės mintys: o gal mamytė nevažiuos, gal kitaip sumanė, gal pasigailėjo jos. Ji eis sužinoti. O jei važiuos, tai ji paprašys, kad greičiau sugrįžtų ir kad leistų ją eiti į mišką su Liudve. Ir pabučiuos mamytei ranką, kad nemandagiai pasakė valgomajame. Ji rūpestingai nusišluostė veidelį ir akis ir nubėgo į valgomąjį. Bet čia nebebuvo nieko. Išgirdus pianino garsus, ji nubėgo į saloną.

Ponija Sofija sėdėjo už pianino, o šalia jos stovėjo ponas Gurskis ir pasilenkęs tartum kažką kalbėjo jai į ausį. Irkai įėjus, jis ūmai pasitraukė toliau.

– Mamyte... – pradėjo Irka bebėgdama. Bet daugiau nebeištarė nieko, pertraukta smarkaus visos paraudusios motinos šūkterėjimo:

– Kodėl Irka nežaidžia lauke? Kam čia švaistos po kambarius? Tuojau į sodną!

Kaip Irka gyva buvo, niekadoms mamytė nebuvo jai taip kalbėjus. Todėl dabar ji stovėjo vietoje lyg įbesta, stulpeliu pavirtusi, išplėtusi akis ir išsižiojusi.

Motina priėjęs pasuko ją atgal šiurkščiu judesiu ir dar stumtelėjęs tarė:

– Na, marš į sodną!

Didelės, karčios gėdos ir pykčio bangos pakilo Irkos širdelėje ir užliejo ją visą. Ji ėjo iš salono

² Špacieris – pasivaikščiojimas.

³ Desperacija – neviltingas.

tyčiomis kuo lėčiausiai ir gretimame kambaryje sustojo pas langą, bemintiškai pro jį žiūrėdama. Pro atdaras duris atsklido pas ją motinos balsas.

– Iš tikro, Irka gali užaugti tokia despotė, kaip jos tėvas. Reikia jai griežtesnių priemonių.

– Ak, nors kartą visiškai, absoliučiai užmiršti to tėvo egzistenciją! – sakė pono Gurskio balsas. – Kaip tai baisu, kad tarp mudviejų vis turi stovėti būtybė, taip arti surišta su tavim ir tuo kitu. Kiek kartų pamatau tą mažąją, tiek kartų tiesiog fizinis skausmas varsto mane visą. Tu negali atjausti, mylimoji, koks baidus man toks vaizdas atminimas, kad jau esi buvus kito...

– Matau, kad mano ponas mažumą atsilikusių įsitikinimų. Prisipažink! Kas, kad esu buvus? Bet dabar tik tai tu, tik tai tu...

Irka girdėjo visą tą pašnekesį, bet žodžiai atsimušė nuo jos sąmonės kaip žirniai nuo sienos. Jos mąstymas buvo lyg paralyžuotas. Ji stovėjo čia dėl to, kad joje pakilo noro tyčiomis daryti ne tai, ką liepė motina, ir dar dėl to, kad jutos tarsi paklydusi dideliame miške ir nežinanti, kur eiti nei ką daryti. Bet, išgirdus paskutinįjį sakinį, ji lyg pabudo.

„Kodėl mamytė sako ponui Gurskiui tu? – nustebo. – Juk jis nei mano dėdė, nei tėvelis. Ir juk dar per pietus sakė tamsta“.

Tėvelis... tėvelis... Irkos galvelėje staiga švystelėjo mintis, ir, jos varoma, ji tyliai nuėjo į savo kambarį. Dabar jos akys buvo visai sausos, nors maža širdelė verkė iš skausmo. Kažkoks užsispyrimas ir apmaudas pridėjo antspaūdą prie jos ašarų šaltinio. Nebemyli jos mamytė, nebemyli... Taip baisiai sugėdino ją, tam ponui Gurskiui girdint ir matant. Išvarė kaip kokį šuniuką. O juk ji buvo mandagi, tenorėjo vien paprašyti, kad leistų į mišką su Liudve. Mamytė niekadų lig šiol taip jai nebuvo padariusi. O dabar ir valgomajame, ir salone šneka su tuo nemylimuoju, bjauriuoju ponu kažką ant jos ir ant tėvelio. Irka viso ko nesuprato, bet jaučia, kad mamytė dabar daugiau myli poną Gurskį, negu ją ir tėvelį. Todėl ji žino, ką padarysianti: ji važiuos sau pas tėvelį – pas savo mylimiausiąjį, brangiausiąjį, visame pasaulyje geriausiąjį tėvelį. Tėvelis niekadų jai taip nepadarytų; tėvelis Irką taip myli, taip myli. Ji gali važiuoti, nes turi pinigų. Ir nebijo, nes jau yra važiavęs su tetule ir viską žino, ką reikia daryti.

Irka pamatė pro langą vežėją atvažiuojant pas prieangį su vienu arkliu pakinkytu brikeliu. Tuojau išėjo į kiemą mamytė ir ponas Gurskis ir įsisedę išvažiavo dviese.

– Mamytė neatėjo nė atsisveikinti su Irka, – virktelejo mergelės siela.

Ir tuojau vėl pakilo karti apmaudos banga.

– Tegū mamytė važinėjas su tuo ponu, tegū kalbas, tegū groja, o Irka važiuos sau pas tėvelį... Ir negaila jai mamytės, negaila...

Į kambarį įėjo Liudvė.

– Ponia liepė pasakyti Irkai, kad nesėdėtumei kambaryje, bet žaistumei sodne, – tarė.

– Tuojau eisiu...

– Sakės gal tik vakare teparvažiuosianti. Aš prosavosiu kredense, jei ko reikės, ten mane rasi.

Liudvė išėjo, o Irka ėmė skubiai rengtis į kelionę. Į stotį tebuvo du kilometrai. Kelią Irka žinojo gerai, nes daug kartų buvo juo važiavusi ir ėjusi su motina. Ji žinojo taip pat, kad tuojau išėjus ji dar suspės į traukinį, einantį į Kauną. Tad pirmą pirmiausia išėmė iš spintos gražų krepšiuoką, kurį vežės, keliaudama į Kauną pavasarį. Paskui įmurdė į jį savo gražiausią baltą jupelę ir keletą labai mėgstamų margais kraštais nosinėlių. Kaip gaila, kad negalima pasiimti visų lėlių! Irka nusimano tiek daiktų nepanešianti, be to, krepšelyje labai nedaug tėra vietos. Tad, valandėlę pasvyravus, ji renkas mažiausiąją, labiausiai jos globos reikalingą lėlę, neužmiršdama įkišti kartu ir jos rūbelių. Ant lango stovi graži geltona kriaušė, kurią Irka vakar rado sodne ir ketino atiduoti mamytei.

– Bus tėveliui lauktuvų, – sako Irka ir kiša kriaušę.

Kriaušę priminė turint dar kelis gautus nuo motinos saldinius. Ir saldainiai eina į krepšelį – tėveliui.

Sukrovus daiktus, reikėjo apsirėdyti. Gera būtų apsilikus kitą, gražesnę jupelę, bet kad Irka pati nemoka jos užsegti užpakalyje, o Liudvės prašyti negalima, nes ji neleis Irkos vienos važiuoti. Na, užteks ir tos pačios, dar nėra labai nešvari. Irka maunas savo skrybėlę su raudona kokarda, velkas

vasarinį apsiaustėlį. Į kišenę dedas gražią geltoną piniginę, tėvelio dovanotą, kurioje raudonuoja dešimtis naujitelaičių litinių, ima krepšelį ir, pavadinus Džimą, išeina iš namų atsargiai, kad niekas jos nepamatytų.

Eidama mąsto Irka, kas bus, kai mamytė, parvažiavusi šįvakar, jos neberas. Irka nebeišbėgs atidaryti durų ir nebesutiks mamytės. Liudvė pasakys, kad Irkos niekur nesą – nei sodne, nei kieme, nei kambariuose. Mamytė manys, kad ji viena su Džimu nuėjo į mišką ir ten suėdė juodu vilkas kaip Raudonąją Kepuraitę. O ji su tuo tarpu sėdės ant tėvelio kelių. Mamytė nerimaus, gailės Irkos, ieškos... o gal ir verks... Gerai, gerai! Kam Irkos nebemyli! Kam vis su tuo bjauriuoju ponu Gurskiu!

Stotyje daug žmonių. Irkai rados baugu, ir jos širdelė plasnoja kaip sugautas paukštėlis. Tačiau, susitelkus visas savo jėgas, ji drąsiai stojas užpakalyje kelių žmonių, dar tebestovinčių prie kasos. Ji gerai atsimena, kaip dariusi, važiuodama į Kauną su tetule, kuri leido ją pačią nusipirkti bilietą, ir, priėjusi prie langelio, deda pinigus, o paskui, pamačius už jo pažįstamą stoties viršininką, mandagiai klupterėjus, sako balsingai:

– Prašau į Kauną pusę bilieto antros klasės.

Viršininkas pažiūrėjo, šypterėjo ir padavė bilietą. Irka įsikišo jį kartu su likusiais pinigais į kišenėlę ir, paėmus ant rankų Džimą, kad nepaklystų, eina į peroną. O traukinys jau beatbėgęs. Irkos širdelė nesiliauja smarkiai plakusi. Ji ieško akimis antros klasė vagono ir radus eina prie durų. Bet durys uždaros, nieks į jį nesisėda, ir Irkai rodos, kad traukinys nueis sau, o ji pasiliks. Bet tą pačią valandėlę durys verias, ir iš vagono lipa kažkoks ponas.

Irka krūptelėjus prašo jį nedaryti durų, o ponas toks geras, dar padeda jai įlipti ir paduoda jai Džimą.

Vagono skyriuje tikrai vienas ponas knarkia, išsitiesęs ant suolo. Irka sėdas ant antrojo, pasodinus šalia Džimą, ir tuojau pat jaučias bevažiuojanti.

– Mamyte! mamyte! – pravirko jos siela.

Bet tuojau pat šalia mamytės atsistojęs juodas šešėlis užtemdė ją, ir viskas Irkoje ėmė šaukti:

– Mamytė nebemyli manęs, nebemyli!

Ir rodos jai, kad traukinio tekiniai besisukdami vis dainuoja:

– Mamytė nebemyli Irkos, nebemyli!

O paskui:

– Pas tėvelį! pas tėvelį! pas tėvelį!

Irka ima žiūrėti pro langą ir savo įspūdžius tyliai pasakoja pati sau. Šit žmogus važiuoja keliu, o paskui jį – koks gražus kumeliukas. Turbūt žmogus buvo turguje ir pirkto vaikams gražių lauktuvių. Tai džiaugsis jie, savo tėvelio sulaukę! Šit mergelė – tokia pat, kaip ji – gano avis. Ir Irka norėtų ganyti tokias meilias avelas. Tik žąsino ji bijo. Šit vaikų būrelis sėdi ant vejės pas trobelę... Kaip jiems gera, kad jų tiek daug! Ir jų mamytė tikriausiai gyvena drauge toje trobelėje... Be galo viskas įdomu ir gražu. Irka tarias tevažiuojanti kokią minutę, o traukinys jau besustojęs stotyje. Ji žino, kad dar bus trys stotys, o paskui jau tėvelis. Tikrai dabar dingtelėjo jai į galvą, kad tėvelis baisiai nustebęs, pamatęs ją atvažiavus vieną pačią. Gal supyks? Juk vaikai vieni nevažinėja. Ne, to Irka nebijo – tėvelis niekadės dar nebuvo ant jos supykęs. Tėvelis ją labai labai myli. Ji pasakys, kad negali būti pas mamytę, nes mamytė jos nebemyli. O paskui ji tiek prašys prašys tėvelį, kad kartu su ja važiuotų pas mamytę ir kad vėl visi būtų drauge. Tėvelis padės mamytei nudirbti visus reikalus, ir pono Gurskio nebereikės.

Irka tiki, kad tikrai, tikriausiai taip bus, ir jai randas linksma.

Į vagoną įėjo kažkokia ponis ir ėmė kalbinti Irką.

– Kur važiuoji, mažyte?

– Aš važiuoju pas tėvelį į Kauną.

– Su kuo gi važiuoji? Su tėveliu?

– Ne. Aš su Džimu.

– Gerai, tu su Džimu, bet kas su tavim? – nusijuokė ponis.

– Niekas. Aš tik viena su Džimu.

– Kaip? Viena? Tokia maža?

– Aš ne tokia maža. Aš jau einu septintus metus.

– Tiesa, esi didelis asmuo. Bet vis dėlto kas tave taip išleido?

Irka nieko neatsako ir vėl ima žiūrėti pro langą. Ji bijo, kad ponias, paėmus ją, nesugrąžintų namo. Valandėlę patylėjus, ponias taria:

– Žinai, vaikeliai, verčiau pasisodink savo Džimą ant kelių. Ateis konduktorius tikrinti bilietų ir pyks, radęs šunį ant kanapėlių.

Irka tuojau taip daro. Netrukus iš tikro įeina konduktorius. Pažiūrėjęs Irkos bilietą, klausia:

– O šuniukui bilietą turit?

– Aš nežinojau, kad reikia... aš būčiau pirkus, – sako Irka labai išsigandusi. Jos širdelė vėl laksto krūtinėje lyg žvirbliukas, uždarytas narvelyje.

– Žinoma, kad reikia. Tai kas dabar bus?

Irkos akys ūmai randas sklidinios ašarų. Jai rodos, kad konduktorius tuojau, pagrobęs Džimą, mes jį pro langą, nes jis važiuoja be bilieto. Ji stipriai spaudžia prie savęs šunelį, tvirtai pasiryžusi jo neduoti. Tegu kartu meta ir ją.

– Prašau nemesti pro langą mano Džimo! – taria ji virpančiomis lūpelėmis, pakėlus savo dideles ašarotas akis ir maldingai žiūrėdama į konduktorių. – Aš dar turiu pinigų... aš galiu užmokėti už bilietą.

– Veizėkit, ir pinigų beturinti! Na, jeigu jau tas Džimas toks brangus, tai šį kartą jam dovanosiu. Bet daugiau tenedrįsta keliauti be bilieto, – juokdamasis sako konduktorius ir eina toliau.

Paskui ponias vaišina Irką skaniu pyragaičiu, kuriuo ji sąžiningai dalijasi su Džimu.

Irka, matydama ponias esant labai gerą, pradeda su ja kalbėtis.

– Ar tamsta turi dukrele?

– Ir net ne vieną, bet tris, ir dar vieną berniuką.

– Ak, kaip gera! Kaip jiems linksma tokiame būryje! – gėris Irka. – O su kuo jie paliko namie?

– Su tėveliu.

– Ir tėvelis yra drauge?

– Žinoma.

Irka klausinėja dar, kuo vardu vaikai, kokių turi žaislų, ką daro. Ponias į viską maloniai jai atsako. Bet ir pati ponias yra smalsi ir, matyt, norėtų sužinoti, kas čia yra, kad Irka keliauja viena. Tačiau ji nieko negali iškvosti. Mergelė ūmai randas čia gudri ir tiek tesako, kad ji jau esanti važiuosianti į Kauną, kad mokanti važiuoti traukiniu, kad mamytė esanti labai užsiėmusi reikalais ir kad netrukus ji grįšianti namo kartu su tėveliu.

O Irkos sielė tuo tarpu dejuoja:

– Ir tiek vaikų, ir tėvelis drauge... o Irka viena, ir tėvelis toli, ir mamytė jos nebemyli!

Galop Irkai nusibosta besėdinti ir ji ima bėginėti nuo vieno lango pas kitą, o pastebėjus ant ponios rankos laikrodėlį, ima tolydžiai klausinėti, už kiek minučių ji pamatysianti tėvelį. Gavus atsakymą, bėga pas langą niūniuodama:

– Už 40 minučių pamatysiu tėvelį! Už 40 minučių pamatysiu tėvelį!

Praslinkus kelioms minutėms, vėl klausia. Juo minučių eina mažyn, juo didyn eina jos nekantrumas.

Ponias paklausus, kaip ji nuvyksianti iš stoties pas tėvelį, Irka atsako padarysianti kaip tetulė: pašauksianti vežėją, įsėsianti į briką, įkelsianti Džimą ir paprašysianti važiuoti į Kęstučio gatvę. O nuvažiavus užmokėsianti vežėjui, nes dar turinti daug pinigų. Bet ponias sakosi pati važiuosianti kaip tik pro tą namą ir nuvesianti Irką. Irka rimtai, kaip ir pritinka savarankiškai keliaujančiai moteriškai, atsako:

Aš mokėčiau ir pati. Bet jei tamsta tokia maloni, labai ačiū.

Išlipus Kaune, Irka dairosi į visas puses, bene pamatys žmonių minioje savo tėvelį. Bet jo nėra. Važiuodama gatve, ji, pamačius iš tolo kiekvieną augalotą poną, šokinėja aukštyn ir sako sujaudinta:

– O, ar tik ne tėvelis eina!

Bet, privažiavus arčiau, mato, kad apsiriko.

Ji iš tolo pamato tėvelio gyvenamąjį namą ir iš to džiaugsmo taip ima sukintėtis po briką, jog ponია gauna laikyti ją už rankos, bijodama, kad neiškristų. Vežėjui sustojus, ji traukia iš kišenės savo piniginę jam užmokėti. Bet, poniai neleidus, greituoju atsisveikina su ja, žaibu šoka iš briko kartu su Džimu ir tekina bėga į namą. Spaudžia varpelį ir vos tepastovi vietoje. Ištisi metai praslinko nuo paspaudimo lig tos valandos, kada Irka išgirdo gilumoje žingsnius, kada griežterėjo raktas, žvangterėjo grandinė ir galų gale atsivėrė negailestingos durys. Puola pro jas Irka ir, nepaisydama nustebusios tarnaitės, lyg paleista iš saidoko⁴ strėla, lekia tiesiai į tėvelio kabinetą, kur jis dažniausiai sėdėdavo besidarbuodamas už rašomojo stalo. Ištistos rankelės jau pasirengusios apkabinti tėvelį, šypsančios lūpelės šaukia:

– Tėvel, aš atva...

Tolimesni žodžiai miršta ūmai jos burnelėje. Ištistos rankelės krinta žemyn.

Krėslė, pas rašomąjį stalą, sėdi ne tėvelis, bet kažkokia nepažįstama jauna ponია.

– Kame tėvelis? Aš atvažiavau pas tėvelį!

Išplėstos Irkos akys išsigandusios žiūri į nepažįstamąją.

– Kas tokia esi? Iš kur atsiradai? – klausia toji, irgi nustebusi.

– Aš esu Irka. Aš atvažiavau pas tėvelį...

– Išsiųsta motinos tėvui ant sprando? Ką čia dirbsi? Tėvui nėra laiko suostis⁵ su tavim.

Balsas skamba žiauriai, o akys žiūri į Irką kaip plieninės.

Kas yra ta svetimoji ponია, sėdinti sau tėvelio fotelyje, kuriame vienas tėvelis tesėdėdavo ir kartais,

seniai, mamytė? Kodėl ji taip baisiai žiūri į Irką ir taip piktai kalba?

Irka negali atsakyti sau į tuos klausimus, tik rodos jai, kad ją kažkas įstūmė į gilią duobę, kurioje tamsu ir baisu, ir ėmė geležiniais nagais draskyti jos širdelę. Ir ji išsiveržia balsingu, smarkiu verksmu, koku dar niekuomet nebuvo verkusi. Ji žengia kelis žingsnius pas otomaną ir ten susirietus verkia ir verkia, kratoma kūkčiojimų. Jos gražusis krepšelis iškrito iš rankos, skrybėlė su raudona kokarda nusmuko ant ausies.

Išsigandęs Džim prieina ir, padėjęs pryšakines kojeles ant otomano, laižo savo nelaimingosios ponios šlapią veidelį.

⁴ Saidokas – strėlių ar akmenų svaidomasis lankas; strėlinė.

⁵ Suosti – gaišti.